

מסורת הש"ס

(א) [לעיל כא: ט] (ז) [זיל
הסלמה, א] (ז) [זיל פסוק,
(ד) [לנקט לה, א] [לעיל
י: כ: ממות, ט] קישור
ל: סוטה מא: א] (ז) [עין
5: [ושם חתם ר' אלעזר,
(ז) ר"ה ו. ונחם ט:;
(ח) סוטה ב, ט] רש"ל מ"ז,
(י) סוטה ב, מ"ק יח: ע"ש,
(כ) יצמת סג: (ז) רש"ל
מ"ז, (ט) חמש מינות של
שלל אומות וירק כ"ל,
(ז) [מ"ק יז: א]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ווי וכו'
שלל הס"ד וחל"כ מה"ד
מה העמודים בל:
(ב) ד"ה ולא התירו וכו'
והאלה ס"ד וחל"כ מה"ד
מבקשין ממנו ממין
שבשלב נדרו אה הגבול:
עורא ד

מוסף רש"י

הובא בסוף החסכת.

תורה אור השלם

- ובימי ארתחששתא
כתב בשלם מתורת
סבאל ושאר קבוציו על
ארתחששת מלך פרס
והכתב הופתח קתוב
ארמית והתרגם ארמית
עורא ד
- אין עילין כל הסימני
מלבא ולא כהלין כתבא
למקרא ופשרה לרוחיה
למלכא: דינאל ה ה
3. ויהי כשבו על
כסא ממלכתו וקתב לו
את משנה התורה והוא
על כפר מלפני הבתרים
הלקים: דברים יז ה
4. שבו ביהודים
אסירי התקוה לב ציון
מגיד משנה אשיב לך:
זכריה ט ז
- ועמדי עשרים
וארבעים עשרים ונחשת
וי' העמודים והשקיהם
שמות כו ז
- וקראו ספרי המלך
בעת הדיח בתיש
השלישי הוא הרש סין
בשלושה ועשרים בו
וחתב ככל אשר צוה
מדיני אל היהודים ואל
האחדים והפסח
ועשרי המדינות אשר
מהדו ועד כוש שבע
ועשרים ומאה מדינה
מדינה ומדינה כפניה
ועם יודים כלשבו
ואל היהודים כפניה
וכלשונם: אסתר ח ט
7. שויתי י' לגדי תמיד
כי מימיני י' אמוט:
הלים טו ז
- הנה כתבא די רישין:
מנא מנא תתקל פרסין:
דנה פשר מלתיא מנא
מנא אלקהא מלכותך
התקלה: תקל התקלה
במאונא: והשתכחתי
חסי: פרס פריסת
מלכותך ויהיבת למדי
פרס: דינאל ה הכ-כח
9. שום תפיס עילין מלך
אשר יבה: י' אלקהו בו
מקרב איין תפיס עילין
מלך לא תוכל לתת
עילין איש גברי אשר לא
תקול הוא: דברים יז ט
10. והמלך דוד וכן כו

וכתב הנשטון. כתב שנשתנה והאי קרא בעורא כתיב שהיו כותבין צימיו כתב משונה שנשתנה ע"י מלאך שכתב מנא מנא תקל ופרסין צימיו דניאל כתב דארמית ולשון ארמית ואומר לא כהלין כתבא למיקרא⁶ (דכיון שחטאו) לא היו יכולין לקרות כתב שכתב המלאך צימיו בלשון והיו שם יהודים הרבה ש"מ נשתנה להם אותו כתב צלותו היום: **את משנה הסורה.** רמז לנו משה רבינו שכתב צימיו בלשון והיו עברי לאסורית שנתן להם צימיו דניאל וכן עורא וכתב צו את המורה ככתב אסורית: **ככתב זה נשתנה סורה לישראל.** צימיו משה ולמה לא כהלין כתבא למקרא דכיון שחטאו צבית ראשון וצו את המורה נהפך להם לרועץ לשון תרעץ אויב (שמות טו) ששכחוהו: **שבו לציון.** לעיר מצר שלם לירושלים ואבית שני קא מתנבא: גם היום מגיד משנה. מה שכתבת את משנה הסורה הזאת: **אשיב לך.** אחזיר לך מה שכתבת את משנה הסורה הזאת: ווי העמודים. יתדות כסף שעשוין כמין אונקלות וקצטום צעמודים שצטם מוחצין לוללות קלעי החצר והמסך וכל אונקלות דומין לוין. אלמא צימיו משה עשוין הוין כגון שלנו: **והעמודים לא נשמו ל"ג** לה צנוספתא [פ"ד] ה"ג צנוספתא [סס] מה נשום לא נשפנה דהא ד"ה צלשון הקודש נלמרה ועדיין צלשון הקודש היא: כמו קמיע. קמיע צכתב דק שהיא קלה לשאת: שופי ה' לנגדי. סיפיה דקרא כי מימיני צל אמוט דוד המלך על שם ספר תורה שצורעו אמר: לא נשפנה כלל עיקר. משמע לא נשתנה מהם כלל דהא עליה דר' אחי אליפלוני. ומאי לא כהלין כתבא למיקרי: **יעם.** צל"מ צ"ש מנא מניח את זו וכתב מה צצצ צמוקס מ"ס כותב צ"ד הסמוכה לה וצמוקס נ"ן כותב צ"מ וצמוקס אל"ף כותב צ"מ: **פרסין.** שתי פריסות משמע וזו היא פריסת מלכותו ויהיבת למדי פרס: **ממסום** ננקפי אלנן. עשין (ט) שלם מינות של חמשה אומיות לירק אומיות הראשונות של כל תיבה ועשין תיבה אחת ואחר כך לירק השניות ושלישיות: **גב' אסירי** לי. שכתב נשאתי שמונה עשרה: **סריה** לנגבא נפשיה נשלמא נקט. כשהגזט חשך שלטנו מונע מקוס לגנוז מחוק עמנו צענוה כלשם שלום. כלומר מפני שזקנת ומשש כחך אתה אומר שאני אסורה לך: **קנשה** כס שצט. שצט עליה י"ג צילות ומקנשת צין שמשני לתשמיש וצמוקס זה כתובים שלם עשרה מינות ומצא כס שצט אל המלך החדשה והמלך זקן מאלד אביצט השנונית משרת את המלך: **הסירו לו יחד.** עס אביצט ואע"פ שנאסר ייחוד של פניה: **ועל הסירו לו נגש.** אחת מ"ח וישאנה (ט): **אור חשך צאהלו.** צצציל אהלו ואין אהלו אלל אשמוט: **יערו צעדי אונו.** צמריה כתיב:

עצורי

אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו שנאמר **אור חשך באהלו** ונרו עליו ידעך ר' יוסי בר חנינא אמר **פסיעותיו מתקצרות שנאמר יצרו צעדי אונו רבי אבהו** אמר עצתו נופלת שנאמר **ותשליכהו עצתו** אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן **קשה לוונגם כקריעת ים סוף שנאמר אלהים מושיב יחידיים ביתה מוציא אסיריים כבושרות (א) תיקרי מוציא אסיריים אל תיקרי כבושרות אלא כבי ושירות) איני והאמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני לא קשיא הא בזווג ראשון הא בזווג שני א"ר שמואל בר נחמן לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים שנא' **ואשת נעורים כי תמאס מתני לה רב יהודה לרב יצחק בריה א** אין אדם מוציא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנא' **יהי מקורך ברוך ושמת מאשת****

כהן גדול פרק שני סנהדרין

כב.

עין משפט נר מצוה

א [א] מ"י פ"ד מהל
פסח הלכה טו מושיע
א"ר ט"ז ספ"א א' וצד
אלפס צדמות פסח ה' ד'
ה':
ב מ"י פ"ב מהל' מלכס
הלכה ט'
ג א' ג' שם הלכה ג:

רבינו חננאל

שקדמו משה ואע"פ שלא נתנה על ידו נשתנה כתב על ידו דכתיב וכתב הנשטון כתוב ארמית ומתורגם ארמית וכתוב ולא כהלין כתבא למיקרא מכלל שנשתנה הכתב שצמוקס וכתב על את משנה התורה וכתב על ספר כתב העמוד להשתנה ולמה נקרא אשור ששלה עמון מאשור ואין הלכה כמר עוקבא דהא קיימא כתנאי ולא כר' יוסי אלא קיייל כך שכתב זה ניתן למשה בסני כדארמין מ"ס וסמ"ך שבלוחות גבס היו עומדין וכן ווי העמודים ואין הלכה כמורה שנשתנה אלא כר' אלעזר המודיע דאמר כתב זה לא נשתנה כל עיקר מעולם. דר' אלעזר המודיע לגבי הני רב הוא וליה הלכתא כהלמידי בתדו רב. וכן הלכה כר' אלעזר המודיע וקיי"ב ר' אלעזר המודיע שאמר שמו כי כתב זה לא נשתנה כל עיקר כר'. ולמה נקרא אשורית ומשאר באותיותיו וכו' ולא עוד אלא שגם ר' אומר בכתב זה ניתנה תורה לישראל ר' אומר מפני שמישרו ככתבו וכו' ניתנה התורה לישראל וכיון ולמאן תנפך לרוחין מלשון תרגום יצג דעין כלומר בקושי כמו דבר עזר דעין וכיון ששבו תנור לזון שנאמר שבו לבצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך. א"ר שמעון חסידא המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכניה כנגדו שנאמר שריתי ה' לנגדי ומאן א"ר ב"ש גר ים נפיק מ"ס מן ים ונפיק מן טן ואל"ף את הר מנא. וכן כולם לשמואל מן מ"ס מהמחוס גוין מן ננקפי ואל"ף מן אאלון. הרי מנא. וכן את אהות וישלחן תיבה אחת. ר' משה אמר אנב אמר לר' יוחנן נפיק ליה ממטה למעלה לרב אשי נמא נמא קתל פורסי אהות מן אמצע את מתחלתו ואת מסופה הרי תיבה ופתרון כולן אחד מנא מנא תקל ופרסין: **ירושלמי** וקרא בו ר' יחי' הדברים קל וחומר ומה אם המלך שצריך ל ישראל עליו חיוב לקרוא כל ימיו הדיוט על אחת כמה וכמה: **אין** ורובין על פסח: ואל ישיב על כסאו

ארבעים יום קודם יצירת הוורד.

תפלה צתוך מ' ימים להופכו או לזכר או לנקבה כדארמין צדככות (קד ט). מ' יום קודם יצירת הולד אדם מתפלל על אשמו שחלד זכר אפילו וזוג ראשון מתהפך צתפלה כדאיתא צמועד קטן (קד יט): **אין** נושאין נשים צמועד אצל מלרסין שמת יקדמנו אחר צרחמים: ואימא

שמואשרת בכתב רשב"א אומר משום ר' אליעזר בן פרטא שאמר משום רבי אלעזר המודיע כתב זה לא נשתנה כל עיקר שנאמר **ווי העמודים מה עמודים לא נשתנו אף וויים לא נשתנו ואומר ואל היהודים ככתבם וכלשונם מה לשונם לא נשתנה אף כתבם לא נשתנה אלא מה אני מקיים את משנה התורה הזאת לשתי תורות אחת שיוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גניו אותה שיוצאה ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה בורועו שנאמר **שויתי ה' לנגדי תמיד ואידך האי שויתי מאי דריש ביה ההוא מיבעי ליה כדרב חנה בר ביזנא דאמר רב חנה בר ביזנא אר"ש חסידאן** א המתפלל צריך שיראה עצמו כאילו שכניה כנגדו שנאמר שויתי ה' לנגדי תמיד לר' דאמר כתב זה לא נשתנה מאי לא כהלין כתבא למיקרא אמר רב בגימטריא איכתיב להון ישת ישת איך פוגחמט מאי פריש להו **מנא מנא תקל ופרסין מנא מנא אלהא מלכותך** (והשלמת לך) תקיל תקילתא כמאונא והשתכחת חסיר (פרסין) פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס שמואל אמר ממתו ננקפי אאלרן ור' יוחנן אמר אנם אנם לקת ניסרפו רב אשי אמר אמר נמא תקל פורסין: **בתני** (כז) אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרכיבו: **ואין רואין ואין רואין** אותו כשהוא מסתפר ולא כשהוא ערום ולא כשהוא בבית המרחץ שנאמר **שום תשיע עילין מלך שתהא אימתו עילין: גב' אמר רב יעקב א"ר יוחנן אבישג מותרת לשלמה ואסורה לאדניה מותרת לשלמה דמלך היה ומלך משתמש בשרכיבו של מלך ואסורה לאדניה דהדיוט הוא אבישג מאי היא דכתיב והמלך דוד זקן בא בימים וגו' ויאמרו לו עבדיו יבקשו וגו' וכתוב ייובקשו נערה יפה וגו' וכתוב והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סוכנת ותשרתה אמרה גינסמן אמר לה אסירת לי אמרה ליה חסריה לנגבא נפשיה לשלמא נקיט אמר להו קראו לי לבת שבע וכתוב **ותבא בת שבע אל המלך החדרה אמר רב יהודה אמר רב באותה שעה קינחה בת שבע בשלש עשרה מפות אמר רב שמן בר אבא בוא וראה כמה קשין גירושין שהרי דוד המלך התירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש א"ר אליעזר כל המגרש את אשתו ראשונה אפילו מזבח מוריד עליו דמעות שנאמר **וזאת שנית תעשו כסות דמעא את מזבח ה' כבי ואנקה מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם וכתוב וואמרתם על מה על כי ה' העיד בינך וביני אשת נעורך אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת בריתך א"ר יוחנן ואיתימא ר' אלעזר אין אשתו של אדם מתה אלא אם כן מבקשין וא"ר יוחנן כל אדם שמתה אשתו ראשונה כאילו חרב בהמ"ק בימיו שנאמר **בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך כמגופה לא תספד ולא תבכה ולא תבוא דמעתיך וכתוב ואדבר אל העם בבקר ותמת אשתי בערב וכתוב הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם אמר רבי אלכסנדר כל אדם שמתה אשתו בימיו עולם חשך בעדו שנאמר **אור חשך באהלו** ונרו עליו ידעך ר' יוסי בר חנינא אמר **פסיעותיו מתקצרות שנאמר יצרו צעדי אונו רבי אבהו** אמר עצתו נופלת שנאמר **ותשליכהו עצתו** אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן **קשה לוונגם כקריעת ים סוף שנאמר אלהים מושיב יחידיים ביתה מוציא אסיריים כבושרות (א) תיקרי מוציא אסיריים אל תיקרי כבושרות אלא כבי ושירות) איני והאמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני לא קשיא הא בזווג ראשון הא בזווג שני א"ר שמואל בר נחמן לכל יש תמורה חוץ מאשת נעורים שנא' **ואשת נעורים כי תמאס מתני לה רב יהודה לרב יצחק בריה א** אין אדם מוציא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנא' **יהי מקורך ברוך ושמת מאשת**************

נעורך

משתמשין בשרכיבו ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא מסתפר כו' ר' יוחנן סלק גבי ר' יוחנן ביהוה שיהא נפק לביה בחלוקא דכיתנא א"ל חזור לבוש חלוקן דעמרא משום מלך ביפיי תחזינה עיניך כי נפק חמא ר' יוחנן ביהוה ססי מפצע קסיין פ' מבקע צעים א"ל לית דין כבודך א"ל ומה נעבדי רלית מאן דישמשיני א"ל לית לך דין דימשמשך לא היתה מקבל מתחזינה תרגם רב יוסף מעוני כבכריא שמעו זאת הכהנים אמאי לית אתון לעיין באורייתא אמרין לא הבר לן ישראל כ"י מתנאה גילוף עליהן והקשיבו בית ישראל למה לא יתבטון כ"י מתנאה לכהנאי. אמר ישראל מלכא נביס כולא. וכת המלך האדוני כי לכס המשפט. פסקתם וזה יהיה משפט הכהנים עתיד אני לפרוע מכם שהכל תלוי בכם. שמע ר' יהודה נשיאה וכעס יוסף מעוני פחד וברח וכו' א"ר יוחנן אבישג מותרת לשלמה שהוא מלך והמלך משתמש בשרכיב המלך אבל אדוניה הדיוט הוא ואסורה לו. ענין אבישג שאמר לרוד נסכן ואמר לה אסירת לי דהא נסבנא י"ח נשי. ואמרה ליה היא חסדיה לנגבא כו'. לומר אחת תשש סבו. ואין בו כח לנגבו. ואמר חזרתני כהשוכה. כן אתה זקמת ואין כח להשתמש אשה מפני כן תמאס אשתו וכו': א"ר יוחנן גירושין יתירי לרוד לייחד כפניהו ולא התירו לו לגרש את אשתו ולשת אתה: כל מי שמתה אשתו ראשונה בחייו כאלו נחרב בהמ"ק בימיו שנאמר לוקח את מחמד עיניך וכתוב ותמת אשתי בערב. ובמקדשי כתיב את מקדשי גאון עוזכם. ועל דא אלא עולם חשך בעדו שנאמר אור חשך באהלו ופסיעותיו מתקצרות

כימין ויבטחו בבגדיה ולא חם לו: ואמרו לו עבדיי יבקשו לאדני המלך נערה בתולה ועמדה לפני המלך ותהי לו כנתן ויבטחו בחיך ודם לאדני המלך: מלכים א א א-ב. 11. ובקשו נערה יפה בכל בגלי ישראל וימצאו את אבישג השומנית ויבאו אותה אל המלך: מלכים א א א. 12. והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סוכנת ותשרתו והמלך לא ידע: מלכים א א א. 13. ותבא בת שבע אל המלך החדרה והמלך זקן מאד ואבישג השומנית משרת את המלך: מלכים א א טו. 14. וזאת שנית תעשו כסות דמעא את מזבח ה' כבי ואנקה מאין עוד פנות אל המנחה ולקחת רצון מידכם: מלכא ב יג. 15. ואמרתם על מה על מה כי פי ה' העיד בינך וביני אשת נעורך אשר אתה בגדתה בה ויהיא חברתך ואשת ברייתך: מלכא ב די. 16. אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך: משלי כב כו טו. 17. בן אדם הנני לקח ממך את מחמד עיניך במגופה ולא תבכה ולא תבוא דמעתיך: יחזקאל כו טו. 18. ואדבר אל העם בבקר וקמת אשתי בערב ואעש בבקר כפאר צויתי: יחזקאל כו די. 19. אמר לבית ישראל אה אמר איני אלהים הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם עיניכם ומחמד עיניכם ונביכם ונביותיכם אה עובתם כתרב יפלו: יחזקאל כו טו. 20. אור חשך באהלו ונרו עליו עילין: איוב י ח ו. 21. יצרו צעדי אונו ותשליכהו עצתו: איוב י ח ו. 22. אלהים מושיב יחידיים ביתה מוציא אסיריים כבושרות אף סוררים שקבו צדקה: תהלים סו ו. 23. כי קאשה עובדה ועצבות רוח קראתן וואשת נעורים פי תמאס אמר אלקהי: ישעיהו יו טו. 24. יהי מקורך ברוך

קראתן וואשת נעורים פי תמאס אמר אלקהי: משלי ה יח